

SUPPLEMENT FOR פרשת שקלים

Why do the פיוטים which are recited during חזרת הש"ץ begin with נבונים ונבונים?

עיון תפלה-מסוד חכמים ונבונים-וטעם הקדמה הזאת לפני הפיוטים הנאמרים בחזרת הש"ץ כי בימי קדם נחלקו חכמי ישראל הגאונים אם מותר להתפלל קרובות ופיוטים באמצע התפלה. ויסוד מחלוקתם משום דאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש הראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות. וכתב על זה רבינו חננאל זצ"ל קים להו לרבנן דליחיד אבל שאילות ששואלין הציבור כגון זכרינו לחיים שרי דהא שלש אחרונות כלהו שאלה נינהו ושרי דשאילות ציבור הן...ולפיכך כשמתחיל החזן לומר פיוטים כדי להפסיק דעתם של הציבור שלא יתלוננו עליו איך הוא משרה לעצמו להפסיק באמצע התפלה בג' ראשונות-הוא מתנצל לפניהם ואומר כי לא מדעת עצמי עושה זאת אלא מסוד חכמים ונבונים שהם ברוב חכמתם יסדו לומר כך וכדי שלא תחשב ההקדמה הזו להפסק לפיכך הוא מזכיר גם בה דברי שבח להודות ולהלל פני שוכן מעונים.

How do we fulfill the obligation of מחצית השקל today?

שלהן ערוך אורה חיים סימן תרצד-דין מעות פורים לעניים.
א חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים: הגה- י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' (מרדכי ריש פ"ק דיומא) ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל) וכן נוהגין בכל מדינות אלו. ויש ליתן ג' הצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו. ובמדינות אויסטרייך יתנו ג' חצי וויינר שנקראו ג"כ מחצית וכן לכל מדינה ומדינה ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבין כ' ולמעלה וי"א שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו ואין נוהגין כן:

Several מדרשים deal with the issue of why half a shekel-

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פרשה ב ד"ה [י] זה יתנו
[י] זה יתנו כל העובר על הפקודים וגו' (שם, שם / שמות ל' / יג). א' ר' מאיר כמין מטבע של אש הוציא מתחת כסא הכבוד שלו והראהו למשה ואמר לו, זה יתנו. כל העובר, ר' יודה ור' נחמיה. ר' יודה אמ' כל דעבר בימא יתן. ור' נחמיה אמ' כל דעבר על סכומיאי יתן. מחצית השקל, ר' יודה ור' נחמיה. ר' יודה אומ' לפי שחטאו בחצי היום לפיכך יתנו מחצית השקל. ור' נחמיה אומ' לפי שחטאו בשש שעות ביום לפיכך יתנו מחצית השקל, דעביד שיתא

גרמיסין. ר' יהוש' בר נחמ' בש' רב' יוחנ' בן זכאי לפי שעברו ישר' על עשרת הדברות לפיכך יהא כל אחד ואחד נותן עשרה גירה. ר' ברכיה ור' לוי בש' ר' שמעו' בן לקי' /שמעון בן לקיש/ לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף, לפיכך יהא כל אחד ואחד פודה בנו בכור בעשרי' כסף. ר' פנחס בש' ר' לוי או' לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרי' כסף ונפל לכל אחד ואחד מהן טבע, לפיכך יהא כל אחד ואחד נותן שקלו טבע. ר' יודה בר סימון בש' ר' יוחנ' שלשה דברי' שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונרתע לאחוריו. בשעה שאמר לו ועשו לי מקדש (שמות כה: ח), אמ' משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואתה אמרת ועשו לי מקדש, א' לו הקב"ה, משה לא כשאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום שמונה במערב ואני יורד ומצמצם שכינתי ביניכם למטן, דכתי' ונועדתי לך שם (שם, שם /שמות ל' /כב). ובשעה שאמ' את קרבני לחמי לאישי (במדבר כח: ב), א' משה לפני הקב"ה, רבונו של עול' אם מכניס אני כל היות שבעולם יש בהן העלאה אחת או כל עצים שבעולם יש בהם העלאה אחת, שני' ולבנון אין די בער וחיתו אין די עולה (ישעיה מ: טז), א' לו הקב"ה, משה לא כשאתה סבור, אלא ואמרת להם זה האשה (במדבר כח: ג), ולא שניים בבת אחת אלא אחד שחרית ואחד בין הערבים, שני' הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (שם, שם /במדבר כ"ח /ד). ובשעה שאמ' ונתנו איש כופר נפשו (שמות ל: יב), א' משה לפני הקב"ה, רבו' ש"ע מי יכול לתת פדיון נפשו, אח לא פדה יפרה איש (תהלים מט: ח) ויקר פדיון נפשם (שם, שם /תהלים מ"ט /ט). א' לו הקב"ה למשה, לא כשאתה סבור אלא זה יתנו (שמות ל: יג), כזה יתנו. ר' הונא בשם ר' שדי לא מצאנוה שגיא כח (איוב לז: כג), לא מצינו כוחו של הקב"ה, ואין הקב"ה בא במרחות על ישר'. וכיון ששמע משה כך התחיל לשבח בישר' ואו' אשרי העם שי"י אלהיו אשרי העם שככה לו (תהלים קמד: טו), אשרי שאל יעקב בעזרו (שם /תהלים /קמו: ה). חסילה.

פסיקתא רבתי (איש שלום) פרשה י ד"ה ד"א כי תשא

ד"א כי תשא את ראש א"ר שמואל בן נחמן שלש תרומות יש כאן, תרומה הראשונה של אדני המשכן, אמר הקב"ה למשה אמור להם שיביאו שקלים, מיד הביאו ועשו אדנים, כיון שנעשו אדנים נעשו הקרשים ואחר כך חיפו את היריעות, ולמה כן, אמר הקב"ה בשקלים שהביאו (את) ישראל עשו [את] אדני המשכן, וכל כך למה אלא שהשכינה באה לתוך המשכן והם נושאים אותה כי תשא את ראש, ואין אתה למד מכאן יש לך מניין ללמד כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו (במדבר ז' ט'). ד"א [זה] יתנו כמה (טורפיין) [פורטיין] שאמר לו הקב"ה זה יתנו ששה גרמיסין של כסף, אמר הקב"ה הם חטאו משש שעות ולמעלה כי בשש משה (שמות ל"ב א') לפיכך יביאו ששה גרמיסין, ורבותינו אמרו הם חטאו מחצי היום ולמעלה יביאו מחצית השקל ויתכפר להם זה יתנו [וגו'] מחצית השקל, וכמה הוא

מחצית השקל, עשר מעין, אמר הקב"ה זה יתנו עשר מעין שהם מחצית השקל כדי שיכפרו על עשרת הדברות שעברו עליהם זה יתנו [וגו'] כל העובר. ד"א זה יתנו נטל הקב"ה כמין מטבע של שערה של אש ואמר לו כזה יתנו כל העובר. ד"א זה יתנו בא וראה חיבתם של ישראל שעבירותיהם מביאות אותם לידי מעלות גדולות כ"ש זכויותיהן, כשיוסף נשתלח מאביו לילך אצל אחיו כיון שראו אותו חשבו עליו להרגו שנאמר ויאמרו איש אל אחיו [וגו'] ועתה לכו ונהרגוהו (בראשית ל"ז י"ט וכ') והם עומדים ומשליכין אותו לבור ואומרים נאכל ונשתה ואחר כך אנו מושכים אותו ומעלים והורגים אותו, אכלו ושתו באו לברך אמר להם יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, מהו [מה בצע] כי נהרוג את אחינו (שם שם / בראשית ל"ז / כ"ו) אמר להם יהודה בוצע בירך ניאץ ה' (תהלים י' ג') אלא לכו ונמכרנו לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ז), וישבו לאכול לחם (שם שם / בראשית ל"ז / כ"ה) א"ר יהודה הלוי בי רבי שלום הסיבה אחת שישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף למוכרו זיכה את כל העולם כולו שנמכר למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, וישבו לאכול לחם להאכיל לחם לכל העולם, ואם עבירתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו זכותם על אחת כמה וכמה, אף כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל, ואם עבירתם למצוה, זכותם על אחת כמה וכמה כולך יפה רעייתי ומום אין בך (שה"ש = שיר השירים = ד' ז').

The resolved רבנו של עולם explains how the פרשת תצוה רמז שפוי' on ילקוט שמעוני the dilemma בני ישראל posed as to counting משה רבינו.

אמר רבי יהושע הכהן בר נחמן אמר הקב"ה למשה לך מנה את ישראל אמר משה לפני הקב"ה כתיב והיה זרעך כעפר הארץ וכתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים ואתה אומר לך מנה את ישראל איני יכול לעמוד על מנינם, אמר ליה הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור אלא אם בקשת לעמוד על מנינם של ישראל טול ראשי אותיות של שבטים ואתה עומד על מנינם רי"ש מראובן שי"ן משמעון למ"ד מלוי וכן כל שבט ושבט. משל למה"ד לשולחני שהיה לו נער א"ל פקוד לי מעות האלו א"ל היאך אני יכול לספור אותם א"ל ספור ראשי שורות של מעות ותעמוד על החשבון כך אמר הקב"ה למשה רי"ש מראובן מאתים אלף נו"ן מנפתלי חמשים אלף שי"ן משמעון שלש מאות אלף יו"ד מיהודה יו"ד מיששכר יו"ד מיוסף שלשים אלף זי"ן של זבולון שבעת אלפים דל"ת של דן ארבעת אלפים גימ"ל של גד שלשת אלפים בי"ת של בנימין אלפים אל"ף של אשר אלף הרי ת"ק אלף וכ"ז אלף היכן שלשת אלפים אלו שנפלו בעגל שנא' ויעשו בני לוי כדבר משה ויפול מן העם וגו' כשלשת אלפי איש לכך אמר הקב"ה למשה מנה את ישראל לידע כמה חסרו.

Finally, the last פיוט that is found in the יוצרות, וספרת, אז ראית, which is not found in the אידור אוצר התפילות and אידור יעב"ץ, but which can be found in the אידור סידור

the סידור עבודת ישראל reads like a textbook on halachic measurements. We find that מסכת עירובין in תוספות quotes the פיוט as proof of one type of halachic measurement. Anyone who is interested in learning more about halachic measurements should study that פיוט.